

TÜRKÇE SÖZLÜK'TEKİ ANALİTİK TANIMLAR ÜZERİNE: DOĞAL TÜR SÖZCÜKLERİ

Bilge GÖKTER GENÇER*

Öz

Bilimsel terimlerin genel amaçlı sözlüklerde nasıl ele alınması gerektiği sözlükbilim alanındaki kuramsal çalışmalarda sıklıkla tartışılan konuların başında gelir. Özellikle, bu tür söz varlığının genel sözlüklerde yer alan tanımları sözlükbilimin tanımlama ilkeleri ve yöntemleri bakımından çeşitli çalışmalarda söz konusu edilmiştir. Genel olarak terim sözlüklerinin konusu olmakla birlikte, bitki bilimi ve hayvan bilimi gibi alanlara ait terimlerin aynı zamanda günlük dilin söz varlığında bulunması, bu sözlükbirimleri genel sözlükler için de tartışılır duruma getirmiştir. Ancak hem dilin farklı kullanım alanları hem de sözlükbilimin ilkeleri göz önüne alındığında, günlük dil-bilim dili, terim-sözcük kavramları ile sözlük türleri ve tanımlama yöntemleri bakımından bu tür sözcüklerin tanımlanmasında temel ayrımlar söz konusudur.

Bu çalışmada da, sözü edilen temel ayrımlardan yola çıkılarak Türkçe Sözlük'te bitki bilimi (botanik) ve hayvan bilimi (zooloji) etiketiyle verilen ve bilimsel sınıflandırmada yer alan doğal türlere (natural kinds) ait söz varlığının nasıl tanımlandığı üzerinde durulacak, bu sözlükbirimler terim sözlüklerindeki tanımlarıyla karşılaştırılarak analitik tanımlama yönteminin uygulanması bakımından değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: doğal türler, günlük dil, bilim dili, nesne tanımı, analitik tanımlama yöntemi

* Öğr. Gör. Dr., Başkent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
e-posta: gokter@baskent.edu.tr

ON ANALYTICAL DEFINITIONS IN *TÜRKÇE SÖZLÜK*: NATURAL-KIND WORDS

Abstract

How scientific terms should be dealt with in general-purpose dictionaries is one of the issues frequently discussed in theoretical studies in the field of lexicography. In particular, the definitions of such a vocabulary in general dictionaries have been mentioned in various studies regarding the definition principles and methods of lexicography. Although generally they are subjects of the dictionaries of terms, existence of the terms of the fields of botany and zoology at the same time in the vocabulary of the daily language, make these dictionary units also to be discussed for general dictionaries. However, considering both the different uses of the language and the principles of lexicography, there are fundamental distinctions in the definition of such words with regard to the daily language-science language, term-word concepts, dictionary types and definition methods.

*In this study, based on the aforementioned basic distinctions, we will focus on how to define the vocabulary of natural kinds in botany and zoology in *Türkçe Sözlük*; these headwords will be evaluated in terms of the application of the analytical definition method by comparing with the definitions in the glossary of terms.*

Keywords: *natural kinds, daily language, scientific language, real definition, analytical definitions*

Giriş

Bilimsel terimlerin genel amaçlı bir sözlükte maddebaşı olarak yer alıp almayacağı ve tanımlarının nasıl yapılması gerektiği, kuramsal sözlükbilim çalışmalarında ele alınan ve tartışılan konulardan biridir. Bu çalışmada, bitki biliminde (*botanik*) ve hayvan biliminde (*zooloji*) kullanılan ve bilimsel sınıflandırmada yer alan doğal türlere (*natural kinds*) ait söz varlığının genel sözlükler açısından nasıl tanımlandığı üzerinde durulacaktır. Aynı zamanda sözü edilen bilim alanlarının terimleri olan bu sözcüklerin tanımları, terim

sözlükleri ve genel sözlükler bakımından incelendiğinde genel sözlüklerde tanımlanma biçimleri bakımından ne gibi farklılıklar taşıdığı ele alınacaktır.

Doğal türlerin ya da canlı türlerinin bilimsel olarak sınıflandırılması ve türlerin tanımlanması, yalnızca bitki bilimi veya hayvan biliminin konusu olmamış, aynı zamanda mantık ve felsefede de tanımlama ve sınıflandırma bakımından tartışılmış konulardandır. Bilgi felsefesinde, bilimsel bilginin ortaya konulmasında ilk basamak *betimleme*dir. Betimleme, “*nesnelere ne ve olguların nasıl olduklarını bir dizi mantıksal (analiz, tanımlama, sınıflandırma) ve matematiksel (sayma, ölçme) işlemle ifade etme etkinliği*” (Özlem 1996: 52) olarak açıklanabilir. Yani, bilimde tanımlama işi, bilginin betimsel olarak açıklanmasında izlenen işlemlerden yalnızca biridir. Buna göre, dilsel ifadelerin tanımlarını içeren sözlükler için de kullanıcıya bilgiyi betimsel açıklama yöntemiyle veren kaynaklardır diyebiliriz.

Sözlüklerde doğal tür sözcüklerinin nasıl tanımlandığına geçmeden önce, aşağıda tanımla ilgili bazı kavramlardan bahsetmek yerinde olacaktır. Öncelikle bu tür sözcüklerin doğru biçimde tanımlanabilmesi için tanımla birlikte *bölme* ve *sınıflandırma* kavramlarına da değinmek gerekir. Bölme ve sınıflandırma, mantıkta tanımın yardımcı unsurları olarak değerlendirilir. *Bölme*, kaplamla ilgili olup bir bütünü bölümlerine ayrılması, yani kaplamının bölünmesidir. Klasik mantıkta, iki bölme türünden söz edilir. Birincisi, bütünü parçalarına ayırmak anlamındadır, dolayısıyla bir analiz işlemi söz konusudur (örneğin; tuzu sodyum ve klorür elementlerine bölmek). Bu durumda, parçalar arasında bir işlem-kaplam, cins-tür ilişkisi yoktur. Bölmenin ikinci türü ise, bütünü kendisini oluşturan parçalara, tikellere ayırmaktır (örneğin; insan kavramını “Ahmet, Ayşe, vb.” tek tek insanlara bölmek). Bu bölme türü, hem kaplamsal hem içlemsel ilişkilere, yani cins-tür ilişkisine dayanır. *Sınıflandırma* ise konu ve nesnelere cins-tür ilişkisine göre sıralamaya dayanan mantıksal bir işlem olarak tanımlanır. Özlem, sınıflandırmada iki koşulun yerine getirilmesi gerektiğini belirtir. Buna göre, “1. Bir sınıflandırma, en üstteki cins kavramıyla homojen olan kavramları alt cins ve cinsler olarak içermelidir. Örneğin hayvanlar âlemini sınıflandırırken, bir bitki cinsi bu sınıflandırma içinde yer alamaz (*dictum de nullo*). 2. İki ayrı sınıfta bulunanlar (“hayvanlar” ve “bitkiler”) arasında bulunan ortak özellikler (“canlılık”) bu sınıfların her birinin kendi içlerinde taşıdıkları ortak özelliklerden fazla olmamalıdır” (2004: 119-120). Dolayısıyla bir kavramın kaplamını belirlemek cins ve tür bakımından onu sınıflandırmak anlamına gelir. Sınıflandırmada esas olan nesnelere benzerlikleri ve farklılıklarını göz önüne alarak hiyerarşik bir yapı oluşturmaktır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, bilimsel sınıflandırmanın doğası gereği, bölme ve sınıflandırma gibi mantıksal işlemler, aynı zamanda doğadaki canlı varlıkları tanımlama, yani betimlemenin de temelini oluşturur. Bir başka deyişle, doğal türlerin tanımlanmasında cins-tür, içlem-kaplam ilişkisinin gözetilmesi, Aristoteles'in tanımıyla “nesnelerin özünün açıklanmasıdır.” Bu da bizi klasik tanım öğretilerindeki ad tanımı ve nesne tanımı ayırımına götürür. Nesne tanımı¹, “*nesnenin özelliklerini açıklamaya çalışan, öze² yönelik bir tanımdır.*” (Özlem 2004: 114). O hâlde diyebiliriz ki doğal tür sözcüklerinin tanımları, tanımlanana (*definiendum*) göre bir nesne tanımıdır ve nesne tanımları mutlaka içlemsel olmalıdır. Yani nesneyle ya da kavramla ilgili, bilgi verici bir işleve sahiptir. Bu nedenle öze ait olan tanımlar daha doğru tanımlar olarak nitelendirilir.

Nesne tanımı, klasik tanım öğretilerinde iyi bir tanımın koşulu olarak belirtilen yakın cins (*genus proximum*) ve türsel ayırım (*differantia specifica*) gözetilerek yapılan bir tanımlama ifadesidir. Aristoteles, bir kavramın ortak özelliklerinin potansiyel olarak sınırsız olabileceğini dolayısıyla uygulamada ancak sınırlı özellikleri içeren tanımlamalar yapılabileceğini belirterek nesnel/olgusal içerikli hiçbir tanımın, yani bilimsel bilginin yetkin olamayacağı her zaman eksik kalacağını vurgular (Özlem 1996: 91). Yani nesne tanımları her ne kadar tanımı yapılan nesneye bağlı ve içlemsel tanımlar olsa da Aristo'nun sözünü ettiği biçimde biz dış dünyadaki varlıkları genel kavramı oluşturan tekil varlıklar üzerinden değil, belirli ve sınırlı sayıdaki ortak özellikler üzerinden tanımlayabiliriz. Buna karşılık ad tanımının “*dış dünyadaki varlığıyla ilgilenmeksizin bir sözcükten ne anlaşıldığını keşif ve izah etmek*” (Öner 1986: 38) anlamında “keyfilik” söz konusudur. Keyfilik, tanımın nesneye değil, tanımı yapana bağlı olmasıdır. Ancak bu durum, ad tanımlarının daha doğru, eksiksiz tanımlar olduğu anlamına gelmez. Yalnızca, Özlem'in belirttiği gibi, ad tanımlarının

¹ Alan yazınında gerçek tanım (*real definition*) ya da mantıksal tanım (*logical definition*) olarak da adlandırılır. Terimle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Gökter Gençler (2018).

² Öz, “cevher” (substance) olarak da adlandırılır. “Özcülüğe göre, tek tek somut nesnel kendiliklerinden birtakım *doğal türlere* ayrılırlar. Başka bir deyimle, her bir nesneyi belli bir nesne türünün üyesi yapan bir *öz* vardır. Örneğin, insanı insan yapan öz onun akıllı bir hayvan oluşudur. İnsanı öteki hayvan türlerinden ayırt eden başka özçizgileri de olsa, insanın *tanımlayıcı temel özçizgisi* akıllı oluşudur. Nitekim, tanımlamanın nesne türlerinin özünü belirtme amacını güttüğü tezini savunan Aristoteles, insanı akıllı hayvan diye tanımlamıştır.” (Batuhan ve Grünberg 1970: 88).

özdeşlik³ önermeleri olması sebebiyle, empirik (deneysel) açıdan doğrulanma veya yanlışlanma durumunda olmadıklarını gösterir. Oysa nesne tanımları nesneye uyup uymaması yönünden empirik denetime açık olan tanımlardır (Özlem 1996: 93).

Bilgi felsefecileri sözü edilen geleneksel tanım yaklaşımının, bilimsel kavramların tanımlanması noktasında yetersiz kaldığını ileri sürmüşlerdir. Çünkü bilim dili ve doğal dil arasında kavramların anlamları açısından farklılıklar bulunur. Bilim dilinde, günlük dildeki kavramların çokanlamlılığı ve çokanlamlılığın yarattığı belirsizlik yerine doğal dilin kurallarından ayrılmadan olgular dünyası hakkında daha belirli ve sınırlı bir anlam çerçevesi oluşturulur. Olgular dünyasının kavramları ise yalnızca nesnelere sınıflandıran, yani özellik bildiren kavramlardan ibaret değildir. Bilimde işlev ve ilişki bildiren kavramlar da vardır. Bu nedenle klasik tanım öğretisinin yetersiz kaldığı bu noktada modern tanım öğretisi farklı kavram ve tanım tiplerini ortaya koymuştur.

Modern tanım öğretisi başlıca üç tip bilimsel kavramdan bahseder: 1. *Sınıflandırıcı kavramlar* ya da *özellik bildiren kavramlar*, 2. *Karşılaştırmacı kavramlar*, 3. *Niceliksel (ölçülebilir) kavramlar*.⁴ Buna göre; *sınıflandırıcı kavramlar* mantıksal içlem-kaplam, cins-tür ilişkisine dayanan klasik tanım öğretisinin en temel kavramlarıdır (Özlem 1996: 97-98). Kavramlar arasındaki benzerlik ve farklılıklardan yola çıkarak hiyerarşik bir kavramsal sistem oluşturur. Burada sözünü ettiğimiz bitki ve hayvan bilimine ait türler de sınıflandırıcı kavramlardır.

Sınıflandırıcı kavramları karşılayan doğal tür adları, genel terimlerdir ve soyut türlere doğrudan gönderme yaparlar. Örneğin, “kaplan” terimi genel bir terimdir, çünkü bir değil birçok kaplan vardır ve her birine bu terim uygulanabilir. Kaplan terimini tanımladığımızda tekil bir kavrama değil, soyutlanmış olarak genel bir kavrama gönderme yapmış oluruz. Putnam’ın, anlamı dış dünyada aramamız gerektiğini ileri süren “dışsalcılık”

³ Aristoteles, ad tanımlarının “A, A’dır” biçimindeki totolojilerden ibaret olduğunu, yani tanımı oluşturan önermenin özne ve yüklemine tam bir özdeşlik kurduğunu belirtir. Ad tanımları bu sebeple biçimsel açıdan yetkin olsa da bilgi vericilik açısından eksiktir (Özlem 1996: 91-93).

⁴ *Karşılaştırmacı kavramlar*; doğa biliminin betimlemeye dayalı hiyerarşik sistemini değil, aynı zamanda kavramlar arasındaki ilişkileri ve işlevleri nedenselliğe dayalı bir sistem halinde açıklayan kavramlardır. Örneğin, *sıcaklık* kavramıyla ilgili “daha sıcak”-“daha soğuk” gibi ilişki kavramları. *Niceliksel kavramlar* ise karşılaştırmacı kavramlar gibi yalnızca sınıfsal bir düzen içinde betimlenemeyen *uzunluk*, *sıcaklık*, *ağırlık* gibi ölçülebilir kavramlardır (Özlem 1996: 98-100).

(*externalism*) görüşü, özellikle doğal türlere ilişkin sözcüklerin anlamlarının da doğadaki varlıklarıyla oluştuğunu destekler. Örneğin, “su” sözcüğünün anlamı Putnam’a göre, zihnimizde oluşan imgeler ya da düşüncelerle değil, doğada bulunan su türünün kendisi tarafından belirlenir (1975: 138-141; İnan 2013: 28, 94).

Doğal Türler Ait Sözlükbirimlerin Tanımlanması

Öncelikle doğal türlere ait sözlükbirimlerin tanımlanmasıyla ilgili sözlükbilim literatüründe yer alan yaklaşım ve değerlendirmeleri ele alarak konunun kuramsal yönü üzerinde durmak gerekir. Konuyla ilgili olarak Piotrowski, doğal türlerin tanımlanmasında izlenen iki gelenekten bahseder: Özne ve nesnel yaklaşım. Özne yaklaşım, 19. yüzyıl öncesi sözlüklerde görülen, sözlükçünün tanımlara kendi görüşlerini ve önyargılarını yansıttığı tanımlama yaklaşımıdır. Örneğin, İngiliz sözlükçü Samuel Johnson’ın kimi tanımlarının öznellik taşıdığından söz edilir. Meşhur örneklerden biri *oats* “yulaf” sözcüğünün tanımıdır: “a grain, which in England is generally given to horses, but in Scotland supports the people”. 19. yüzyıldan itibaren ise sözlük tanımlarında nesnel bir yaklaşım izlenmeye başlamıştır (1988: 55).

Bilimsel terimlerin tanımlanmasıyla ilgili ilke ve kurallar konusunda kaynaklarda farklı görüşler söz konusudur. Benson vd. (1986), bilimsel tanımların mümkün olduğu kadar tam olması, botanik ve zooloji terimleri için cinsleri ve türleri gösteren Latin sınıflandırma sisteminin de tanımda yer alması gerektiğini belirtir. Ona göre, eğer bir sözlükte *zehirli sarmaşık* tanımlanıyorsa bilimsel sınıflandırmadaki adı da mutlaka verilmelidir. Çünkü farklı kaynaklarda aynı gönderge için farklı sözcükler ya da tam tersi farklı göndergeler için aynı sözcük kullanılabileceğinden Latince adın bu karışıklığı ortadan kaldıracığını iddia etmiştir. Aynı şekilde, kimyasal terimlerin tanımları için de kimyasal formüllerin veya kısaltmaların kullanılması yararlıdır (s. 220-221). Tüm bunların yanında doğal türlerin tanımlanamayacağını söyleyen dilbilimciler de vardır (bk. Wierbizcka 1980).

Bu görüşün aksine, taksonomik sınıflandırmanın canlı türler için detaylı ve objektif bir tanımlama olmadığı, sınıflandırmaların gerçek dünyadan ziyade türlerin evrimsel tarihlerini yansıttıkları da belirtilir. Piotrowski’ye göre, tanımlardaki taksonomik bilgi tanımın kesinlik ve doğruluğuna katkı sağlamaz. Çünkü taksonomik sınıflandırmanın en kötü özelliği, fazlaca değişken olmasıdır (1988: 56). Örneğin bir türün birden fazla Latince karşılığı bulunabilmektedir. Bu durumda sözlüğü hazırlayanların ilgili bilim

dalının tüm sınıflandırmasına riayet etmesi gerekir. Zgusta, bu konuyla ilgili başka bir önemli noktanın daha altını çizer ki o da genel sözcükler ve bilimsel terimler arasında birebir uyum olmadığı gerçeğidir. Örneğin; genel dilin bakış açısından, İng. *cactus* sözcüğünü, “kalın, tombul bir gövdede genellikle yapraksız, dikenli ve iğneli demetlerle kaplı bir tür bitki” olarak tanımlamak yeterlidir; ancak, eğer sözlükçü Latince adını da eklemeye karar verirse, *kaktüs* sözcüğü ile ilgili tek bir terim olmadığını, *Cereus*, *Mamillaria*, *Echinocactus* gibi birkaç farklı türün bulunduğunu görecektir (1971: 255). Aynı durumu *Türkçe Sözlük*'teki bazı maddebaşlarında da görmek mümkündür. Örneğin *portakal* sözcüğünün tanımında *TS*'de verilen Latince ad *citrus aurantium* iken, *Biyoloji Terimleri Sözlüğü*'nde *citrus sinensis* biçiminde geçmektedir. Yukarıda Piotrowski'nin belirttiği gibi, bu ya aynı türün farklı alt türlerinin bulunduğunu ve farklı adlarla anıldığını ya da sözlüklerin farklı kaynaklar kullandığını gösterir. Bu durumda, genel sözlüklerdeki doğal tür sözcüklerinin tanımlarında Latince adın verilip verilmemesinin sözlük kullanıcısı için işlevsel bir rol oynamadığı söylenebilir. Dolayısıyla, doğal türlere ait kavramlar hem günlük dile hem de bilimsel alanlara ait sözvarlığının içinde yer alabilirler. Ancak bu kavramların adları, tanımları, sınıflandırılması ve kullanımı bakımından aralarında doğal olarak bazı farklılıklar ortaya çıkar. Bilim felsefesi açısından bakıldığında da kesin olarak bilinen temel gerçekliklerden biri, doğal dil ve bilim dili arasında her zaman bir ayrım olduğudur. Bilim dili, olgular dünyasını açıklamada günlük dilde kullanılan sözcüklere bilimsel amaca uygun şekilde, farklı anlam içerikleri yüklenerek oluşur. Böylece günlük dilin çokanlamlılık taşıyan ve belirsizliğe neden olan sözcükleri bilim dilinde anlamları belirgin ve sınırlandırılmış sözcükler haline gelir (Özlem 1996: 83-84).

Bilim dili ile doğal dilin ayrıldığı noktada, doğal türlere ait sözcüklerin tanımlanmasında da ikisi arasındaki ayrımın yarattığı sözlükbilimsel sorunlar ortaya çıkmaktadır. Genel amaçlı sözlükler için bu ayrımın nasıl olacağı, hatta net bir ayrımın yapılıp yapılamayacağı bile sorunludur. Zgusta, gerçeklik üzerine bilimsel doğrulukla günlük dildeki anlaşılabilirliğin her zaman çatışacağını belirterek bu durumda sözlüksel tanımların ansiklopedik unsurlar taşıma eğiliminde olduğunu söyler (1971: 255). Dolayısıyla konunun bir diğer boyutu da sözlükte doğal türlerle ilgili bilginin sınırlarıdır. Tek dilli genel bir sözlükte bu tür sözcüklerin tanımlanması için “zorunlu ve gerekli koşullar” nasıl sağlanmalıdır? Bilimsel bilgi ile leksikal olan arasındaki sınır nedir? Bu soru, dil sözlüklerinde ansiklopedik bilginin yer alıp almayacağı veya ne ölçüde yer alacağıyla ilgili tartışmalara neden olmuştur. Ansiklopedik bilgi tartışmasında, özellikle ansiklopedik nitelikte

hazırlanan sözlükleri (*encyclopedic dictionaries*) farklı bir sözlük türü olarak değerlendirmek ve bu nedenle konunun dışında bırakmak gerektiği hatırlatılmalıdır. Bu sebeple, burada dil sözlüklerinde (*language dictionaries*) ansiklopedik bilginin sınırları söz konusudur. Geleneksel çalışmalarda, bu iki bilgi türünün ayrımı yapılmışsa da doğal türlere ait sözcüklerde olduğu gibi ansiklopedik bilgiye ya da bilimsel bilgiye başvurmaksızın leksikal bir tanımlama yapmak pek mümkün değildir. Burada sözlük türü, kullanıcı kitlesi, sözlüğü hazırlayanların bilgisi ve yetkinliği gibi farklı unsurları da göz önünde bulundurmak gerekir.

Öncelikle, bu iki tür bilginin ayrımında ve doğal türlere ait sözcüklerinin tanımlanmasında karşılaşılan güçlük, tanımın türü ve tanımlamada kullanılan yöntemle ilgilidir. Çünkü bu tür sözcüklerin tanımları nesne tanımlarıdır ve nesne tanımlarının özelliği tanımın mutlaka içlemsel olması, yani cins ve ayırt edici özellikler biçiminde verilmesidir. Klasik tanım öğretisinde nesne tanımlarının tanımlanana yani nesneye uyması gerektiğini ve empirik açıdan doğrulanabilir olduklarını yukarıda belirtmiştik. Diğer taraftan doğabilimin kavramları açısından bilim felsefecilerinin klasik tanım öğretisini yetersiz ve kullanışsız bulmaları sonucu modern tanım öğretisi yeni tanım türleri ortaya koymuştur. Bu noktada C. Hempel'in "nesne tanımı"na getirdiği üç farklı yaklaşımdan bahsetmek gerekir. İlk olarak, nesne tanımıyla kastedilen şey, bir anlam çözümlemesidir. Bu açıdan ad tanımlarına yaklaşır. İkinci olarak, nesnelere uygunluğu bakımından ele alınır ve nesne tanımıyla empirik çözümleme kastedilir. Anlam, gözlem ve deneyim yoluyla ortaya konulur. Son olarak ise nesne tanımından anlaşılan Carnap'ın "kavram açıklaması" (*explication*) adını verdiği şeydir. Buna göre, günlük dilde anlamı karışık ve bulanık olan sözcük (*explicandum*) yerine anlamı daha kesin ve tam bir sözcük (*explicat*) koyma işlemine *kavram açıklaması* denir (Özlem 1996: 95-96). Günlük dilin sözcükleri çokanlamlıdır. Kavram açıklaması ise çokanlamlılığı ortadan kaldırarak anlamı bilim dilinin kesinliğine yaklaştırır. Örneğin; Türkçede *kurt* sözcüğü, kültürel ve toplumsal çağrışımlar sonucunda günlük dilde birden fazla anlama sahipken bilim dilinde çağrışımlardan uzak, belirli bir sınıfsal kavram olarak anlamlandırılır. Sonuncusu doğabilimsel kavramların daha çok terim olarak tanımlanmalarıdır. Dil sözlüklerindeki doğal tür sözcüklerinin tanımları ise, Hempel'in nesne tanımındaki anlam çözümlemesi ve empirik çözümlemenin kombinasyonu denebilir.

Diğer taraftan dil sözlüklerinde bilimsel terimlerin tanımlanmasıyla ilgili olarak kullanıcının yararı da göz önünde bulundurulmalıdır. Bir ana dili konuşurunun *erik* sözcüğüyle ilgili sözlükte karşılaşması gereken bilgi öncelikli olarak bilimsel sınıflandırmadaki "erik ağacı" mıdır yoksa günlük

dildeki “erik meyvesi” midir? Burada sözlüğün türü ve kullanıcı kitlesi düşünüldüğünde ikinci durum öncelikli görünmektedir. Ancak bu, birinci durumun tamamen göz ardı edilmesi anlamına mı gelmelidir? Bu noktada, tanım yaparken “kullanıcının neyi bilmeye ihtiyacı olduğu” doğru tespit edilmelidir. Örneğin; modern sözlüklerden önce İngiliz sözlükçüleri bir dönem hayvan ve bitki türleri için “iyi bilinen bir hayvan”, “iyi bilinen bir bitki” vb. tanımlamalar yapmışlardır (Adamska-Salaciak 2012: 276). Benzer biçimde Osmanlı dönemi sözlüklerinde de bu yöntemle sözcüklerin tanımlandığı bilinmektedir. Örneğin, *Kamus-ı Türki*'de *arslan* “kuvvet ve savletiyle meşhur olan maruf hayvan” ve *ayva* “maruf sert meyve” biçiminde tanımlanmış ve türleri sıralanmıştır (Sami 1901: 29, 63). Buradan ana dili konuşurlarının söz varlığında bulunan ve zaten bildikleri kavramlar olduğu düşüncesiyle bu tür tanımlamaların yeterli görüldüğü sonucu çıkarılabilir.

Yine kullanıcının amacı ve sözlüğün türü de tanımların nasıl olması gerektiğiyle ilgili sözlükçünün tutumunu etkileyen unsurlardır. Bir sözlüğün kod çözme ve kodlama biçiminde iki temel işleve sahip olduğu düşünüldüğünde tanımların da kullanıcının amacına uygun olarak sözcüğün sahip olduğu tüm anlamları (temel anlam ve çağrışımlar) vermesi beklenir. Dolayısıyla doğal tür sözcüklerinin bilimsel sınıflandırmaya göre yapılan tanımları, göndergesel anlamlarıyla bilimsel metinlerin anlaşılmasında oldukça yararlıdır. Buna göre, kullanıcının amacına bağlı olarak doğal türlerin tanımları da çeşitlendirilebilir. Geeraerts (1990), bir tanım için gerçekleri seçmenin “bilimsel” bir girişim olmadığını ve tanımların içeriğinin bir sözlükten diğerine değişebileceğini belirterek bilimsel sözlükteki “köpekbalığı” tanımı ile çocuklar ya da öğrenciler için olan sözlüklerdeki köpekbalığı tanımının farklı olacağını ifade eder. Öğrenciler için hazırlanan sözlüklerde tanımın odak noktası, köpekbalığının “tehlikeli” ve “büyük” olması gibi prototipik özelliklerken, teknik sözlüklerde türe ait bilimsel gerçekler asıl odak noktayı oluşturur (Atkins ve Rundell 2008: 431'den). Dolayısıyla kullanıcı kitlesi bakımından da doğal tür sözcüklerinin tanımları değişebilecektir. Genel sözlükler ile öğrenci sözlükleri arasında bilginin sunulması bakımından farklılık vardır. Özellikle göndergesel anlam dışında doğal tür sözcüklerinin sahip olduğu çağrışımsal anlamlara dili yeni öğrenen birisi ana dili konuşurundan daha fazla ihtiyaç duyacaktır.

İki tür bilginin -ansiklopedik bilgi ve dilsel bilgi- bir süreklilik oluşturduğuna inanan çağdaş dilbilim (cognitive semantik gibi) için bu durum problem değildir. Doğal tür sözcüklerinin tanımlanmasında ansiklopedik bilgi ve dilsel bilgi arasındaki ayrım için Adamska-Salaciak; “*Belirli bir sözcüğün sözlük tanımı, bir ansiklopedideki aynı sözcüğün*

tanımıyla özdeş olmamalı, ancak bu, aşırı uçlara gitmeden oldukça kolay bir şekilde gerçekleştirilebilir. Tanımlamada, ortalama bir "native speaker"ın bilmesi muhtemel dildışı bilginin yer alması ve sadece uzmanlar tarafından bilinen gerçekleri vermekten kaçınılmasının makul olacağını" belirtmektedir (2012: 276). Kullanıcının amacı göz önünde bulundurulduğunda, tek dilli genel sözlükler için bu düşünce makul ve uygulanabilir görünmektedir.

***Türkçe Sözlük*'te Yer Alan Analitik Tanımların Değerlendirilmesi**

Bu çalışmada, *Türkçe Sözlük*'ten seçilen bitki ve hayvan sınıfına ait kavramları karşılayan sözlükbirimlerin tanımları, "tanımlama yönteminin uygunluğu", "anlam sırası" ve "tanımlamada kullanılan söz varlığı" açısından değerlendirilecektir. Bilimsel terimlerin, özellikle doğal türlere ait söz varlığının genel sözlüklerde maddebaşı yapıp yapılmaması ele alınmayacak, mevcut durumda sözlüklerde yer alan bu tür söz varlığının tanımları üzerinde durulacaktır. Çalışma, tek dilli genel sözlüklerle sınırlandırılmıştır.

Doğaya ait sözvarlığının tanımlanmasında *Türkçe Sözlük*'te izlenen yol genellikle şu şekildedir: İlk anlam (temel anlam, göndergesel anlam) olarak kavramın ilgili bilim dalına ait terim anlamı verilir. İkinci ve daha sonraki anlamlarında ise günlük dildeki kullanımlarına ait yan ya da mecaz anlamlar yer alır.

Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından hazırlanan, *Türkçe Sözlük*'te (TS) özellikle bitki ve hayvan bilimine ait sözlükbirimlerin tanımlanmasında analitik tanımlama yönteminin sıklıkla uygulandığı görülür. TS, bazı maddebaşlarında analitik tanımla birlikte eşanlamlılardan da yararlanır. Eşanlamlılar, tanımın daha anlaşılır ve açıklayıcı olması için kullanılır. Aynı zamanda bu tür tanımlamalarda maddebaşı sözcüğün eşanlamlı karşılığına dolaylı bir gönderme de vardır.

TS'deki bitki bilimi ve hayvan bilimi alan etiketli bazı maddebaşları aşağıda terim sözlüklerindeki maddebaşlarıyla karşılaştırılarak incelenmiştir. Burada izlenen yol, seçilen sözlükbirimin önce *Güncel Türkçe Sözlük*'teki (GTS) tüm anlamlarının, ardından terim sözlüklerindeki anlamının sıralanması ve iki maddebaşının kuramsal olarak karşılaştırılmasıdır. Karşılaştırmada terim sözlüklerinin kullanılma amacı, GTS'deki tanımların değerlendirmesini bilim dili-doğal dil ayrımı üzerinden göstermektir. Aşağıda GTS'den seçilen dört tür adı, analitik yöntem bakımından değerlendirilmiştir:

(1)

Güncel Türkçe Sözlük

portakal: 1. *isim, bitki bilimi* Turunçgillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, yaprakları sert bir ağaç (*Citrus aurantium*) 2. Bu ağacın turuncu renkli, yuvarlak ve kabuğu güzel kokulu meyvesi

Biyoloji Terimleri Sözlüğü

portakal: Turunçgiller (*Rutaceae*) familyasından, yaprakları basit ve salgı bezli, çanak yaprakları 4-5 tane, taç yaprakları 4-6 parçalı ve serbest, ovaryum üst durumlu, her dem yeşil bitki (Lat. *Citrus sinensis*)

*TS'*de maddebaşı sözcük bitki veya hayvan bilimine ait bir terim ise anlam sırası bakımından önce alan etiketiyle göndergesel anlamı verilmiş, sonra diğer anlamlar sıralanmıştır. *Portakal* maddesinde de görüldüğü gibi, genellikle bitki adlarında ilk anlam bitki türü (ağaç, süs bitkisi vb.), ikinci anlam o bitkinin ürünü (çiçek, meyve vb.) olarak tanımlanmıştır. Sözlük, bu açıdan incelendiğinde genel itibarıyla ilk anlamların nesne tanımına uygun olarak analitik yöntemle verildiği görülür. *Portakal* örneğinde de ilk anlam “cins (*genus proximum*) + ayırt edici özellikler (*differentia specifica*)” biçiminde analitik yöntemden yararlanılmıştır. Ancak tanımdaki cins ve ayırt edici özelliklerin seçimi noktasında bazı eleştiriler getirilebilir. Daha önce de belirtildiği gibi nesne tanımı, cins ve tür ayrımı gözetilerek yapılan bir tanımdır. Bu da “beş tümel” (cins, tür, ayırım, türsel ayırım ve ilinti) adı verilen kavramlar arası ilişkilerle elde edilen farklı tanım türlerinden biridir. Aristo’ya göre de en iyi tanım, yakın cins (*genus proximum*) ve türsel ayırım (*differentia specifica*) gözetilerek yapılan tanımlardır. *Portakal* için kendisine göre üst sınıfı temsil eden “turunçgiller” familyasından ve aynı zamanda turunçgiller familyasını da içine alan daha üst bir sınıf olan “ağaç” kavramından yararlanılmıştır. Yani uzak cins ve yakın cins birlikte kullanılmıştır. Ayırt edici özellikler olarak ise yalnızca “Akdeniz ülkelerinde yetişmesi” ve “yapraklarının sert olması”ndan söz edilmiştir. Fakat burada portakalı turunçgiller ailesinin diğer üyelerinden ayıran özellikler, yani türsel ayırım tam olarak belirtilmemiştir. Bu tanımla terim sözlüğündeki tanımı karşılaştırsak hem kullanılan dil hem de ayırt edici özellikler bakımından farklı sözlük türleri olmalarından kaynaklanan net bir ayırım görülür. Tanımda yer alan “salgı bezli”, “çanak yaprak”, “taç yaprak”, “ovaryum” sözcükleri ilgili alanın terimleri olup ayırt edici özellikler olarak verilmiştir. Bu durum, bilim dili ile doğal dil arasındaki farkı gösterir.

Portakal maddesiyle ilgili bir başka konu da anlam sırasıdır. Önce ağaç, daha sonra o ağacın meyvesi olduğu düşüncesiyle sıralanmışsa da ana dili kullanıcısının portakal sözcüğüyle ilgili ilk çağrışımı meyve olmasıdır. Bu sebeple genel sözlüklerde bitki adlarının dil kullanıcısının zihninde öncelikli

olarak yer alan anlamlarına göre sıralanması daha doğru bir yaklaşım olabilir.

Son olarak bu tanımla ilgili, iki sözlükte de verilen Latince adların farklılığı dikkati çekmektedir. *GTS*'de *citrus aurantium*, terim sözlüğünde *citrus sinensis* olarak verilmiştir.⁵ Doğal tür sözcüklerinin tanımında Latince karşılıklarının yer alıp almamasıyla ilgili yukarıda verilen görüşlerde de belirtildiği gibi, aynı familyaya ait birden fazla tür bulunabileceğinden bazı durumlarda bu adlar karışabilmektedir. Dolayısıyla bu örnekte Latince ad genel kullanıcı için doğru bir yönlendirme olmamıştır.

(2)

Güncel Türkçe Sözlük

kabak: 1. *isim bitki bilimi* Kabakgillerden, sürüngen gövdeli, sarı çiçekli, birçok türü olan bir bitki (Cucurbita) 2. *bitki bilimi* Bu bitkinin türlerine göre yemeği ve tatlısı yapılan ürünü 3. Esrarkeşlerin kullandığı bir tür nargile 4. *müzik* Kabak kemane 5. *sıfat* Ham, tatsız (kavun, karpuz) 6. Tüysüz, dazlak 7. *sıfat* Dişleri aşınarak yüzeyi düzleşmiş olan (taşıt lastiği) 8. *sıfat mec.* Bilgisiz, görgüsüz, kaba 9. *hfk.* Kısa boynuzlu hayvan

Biyoloji Terimleri Sözlüğü

kabak: Kabakgiller (Cucurbitaceae) familyasından, çiçekleri huni şeklinde ve sarı renkli, ovaryum alt durumlu, etli ve olgunlukta açılmayan bakka tipi meyvesi olan, sürüncü ya da tırmanıcı, tek yıllık, otsu bitkiler. Sakız kabağı. (Lat. Cucurbita pepo)

Kabak sözcüğü, *GTS*'de dokuz anlamıyla karşımıza çıkmaktadır. Tür adı olarak birinci ve ikinci anlamlar *bitki bilimi* alan etiketiyle tanımlanmıştır. *Portakal* örneğinde olduğu gibi anlam sırası önce bitkiye, sonra o bitkiden yetişen ürüne gönderim yapacak biçimde düzenlenmiştir. Aynı şekilde burada da anlam sırasının tam tersi şekilde verilmesi sözlük kullanıcısının beklentilerine daha uygun olacaktır. Sözcüğün ilk anlamı için verilen tanım, cins ve ayırt edici özellikler bakımından incelendiğinde, burada da cins hem “kabakgiller” familyası hem de en uzak cins olan “bitki”dir. Analitik tanımlarda cinsin seçimi, tanımlamada “anlaşılabilirlik” ilkesinin uygulanması bakımından önemlidir. Çünkü kullanıcı için, bilimsel bir ifadenin tercih edilmesi anlaşılabilirliği azaltır, o yüzden daha belirgin bir üst kavram seçilmelidir. Örneğin, *at* sözcüğü için yakın cins olarak “atgiller”

⁵ Kaynaklar *citrus sinensis* için İng. *sweet orange*, *citrus aurantium* için İng. *bitter orange*, yani “turunç” karşılığını verir ([https://en.wikipedia.org/wiki/Orange_\(fruit\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Orange_(fruit))).

yerine daha üst kavram olmasına karşın “memeli hayvan”ın tercih edilmesi sözlük kullanıcılarında daha önce edindiği bilgi birikimine daha yakındır. Bu sebeple, *GTS*'deki bu tür familya adlarının tanımlardaki bilgi vericilik işlevi tekrar sorgulanabilir. Sözlükte kısa bir tarama yapıldığında genellikle doğal tür sözcüklerinin bilimsel sınıflandırmaya uyularak familya adlarıyla tanımlandığı görülür. Elbette bu durum, baştan beri ifade edilen bilim dili ile günlük dil çatışmasının bir sonucudur. Analitik tanımdaki ayırt edici özellikler ise “sürüngen gövdeli”, “sarı çiçekli” ve “birçok türü olması” şeklinde sıralanmıştır. Ancak burada da ayırt edici özelliklerin yeterli olduğu söylenemez.

İkinci anlam kabak bitkisinin ürünü olarak ortaya çıkan bütün kabak türlerini içine alan genel bir ad olarak tanımlanmıştır. Yani burada kastedilen yaygın olarak bilinen alt tür olan sakız kabağı değil, diğer türleri de içine alan bir üst kavramdır. Sakız kabağı ile bal kabağı, kestane kabağı, su kabağı gibi diğer kabak türleri *GTS*'de ayrıca maddebaşı yapılarak tanımlanmıştır. Diğer taraftan terim sözlüğünde kabak sözlükbirimi, sakız kabağıyla eşanlamlı olarak değerlendirilmiştir. Sakız kabağı, doğrudan kabak maddesine gönderilmiştir.

Kabak sözlükbiriminin birinci ve ikinci anlamı dışında verilen diğer anlamları biri müzik alanının bir terimi olmakla birlikte eşdizimlilik sonucu veya metaforik yolla ortaya çıkan anlamlardır. Genel amaçlı sözlüklerde doğal tür sözcüklerinin tanımlanmasında bu özelliklerin de yer alması daha tutarlı tanımlar için önemlidir. Bu noktada, terim sözlüklerinden de tamamen ayrılır.

(3)

Güncel Türkçe Sözlük

tavşan: 1. *isim, hayvan bilimi* Tavşangillerden, eti yenen, hızlı koşan, kemirgen, postundan yararlanan bir tür memeli (*Lepus europeus*) 2. *spor* Atletizm yarışlarında rekor kırılabilmesi için tempoyu yüksek tutup belirli bir mesafeyi diğer atletlerin önünde koşan atlet

Biyoloji Terimleri Sözlüğü

tavşan: Kemiriciler (Rodentia) takımının, tavşangiller (Leporidae) familyasından, 70 cm kadar uzunlukta, eti yenen, postu kullanılan, dünyanın her tarafına yayılmış bir tür (Lat. *Lepus europeus*)

Tavşan sözlükbirimi *GTS*'de iki farklı anlamıyla tanımlanmıştır. İlk tanımda *hayvan bilimi* alan etiketiyle kavramın göndergesel anlamı bitki adlarında olduğu gibi analitik yolla açıklanmıştır. Analitik tanımda yine

yakın cins olarak “tavşangiller” familyası ve onun da üstünde bir kavram olan “memeliler” sınıfı birlikte alınmıştır. Bu durumda tanım içinde memeli > tavşangiller > tavşan biçiminde bir cins-tür ilişkisi ortaya çıkmıştır. Kavramın ayırt edici özellikleri ise “eti yenen”, “hızlı koşan”, “kemirgen”, “postundan yararlanan” biçiminde sıralanmıştır. Terim sözlüğündeki tanımla karşılaştırıldığında, verilen analitik tanımın bilimsel sınıflandırmaya uygun olarak genel sözlüğe uyarlandığı söylenebilir. Ancak kavramın, ana dili kullanıcısının beklentileri ve önceki deneyimlerine göre tanımda yer verilmeyen bazı prototipik özellikleri de vardır. Örneğin; uzun arka bacaklara, kısa bir kuyruğa ve uzun kulaklara sahip olması gibi fiziksel özellikler. Oysa bu özellikler yerine “eti yenen”, “postundan yararlanan” gibi farklı cinsler için de söz konusu olabilecek özelliklere yer verilmiştir. Dolayısıyla *tavşan* sözlükbiriminin analitik tanımı için *GTS*'de verilen özelliklerin ayırt edicilik bakımından yeterli olmadığı söylenebilir. Sözlüğün bu tür sözcükleri tanımlarken izlediği yöntem, başka maddeler de incelendiğinde, örneğin yılan maddebaşı, ilgili maddebaşında türün genel özellikleri verildikten sonra o türe ait alt türler ayrı maddebaşında verilmesi şeklindedir. (yılan için; boa yılanı, karayılan, su yılanı, gözlüklü yılan vb. maddebaşları gibi). Tavşan için de aynı durum söz konusudur. Alt maddebaşı olarak Ankara tavşanı, Arap tavşanı, Amerika tavşanı, yaban tavşanı vb. maddelerde türler ayrıca tanımlanmış, türün ayırt edici özellikleri burada verilmiştir.

(4)

Güncel Türkçe Sözlük

lüfer: *isim, hayvan bilimi* Eti beyaz, tadı güzel, gövdesi pullu bir balık (Pomatomus saltatrix)

Biyoloji Terimleri Sözlüğü

lüfer: Kemikli balıklar (Teleostei) takımının hanigiller (Serranidae) familyasından, 1 m kadar uzunlukta, bütün denizlere yayılmış, küçük boydan büyük boya kadar defneyaprağı, çınakop, lüfer ve sırtıkara gibi değişik isimler alan bir tür (Lat. Pomatomus saltatrix)

Son olarak analitik tanım açısından inceleyeceğimiz örnek, *lüfer* sözlükbirimidir. Analitik tanımın uygulanışı bakımından şimdiye kadar değerlendirilen maddebaşları bitki veya hayvan bilimi alanındaki bilimsel sınıflandırmaya uygun olarak kavramın ait olduğu üst cinsin (takım, familya vb.) belirtilmesi daha sonra ayırt edici özelliklerin verilmesi biçimindeydi. Lüfer örneğinde ise terim sözlüğündeki tanımla karşılaştırdığımızda *GTS*'de bu kez “...giller” biçiminde bilimsel bir ifade kullanılmadığı, bunun yerine

üst kavram olarak “balık” sınıfına ait olduğu verilmiştir. Yani, tanım “balık” (cins) + “eti beyaz, tadı güzel, gövdesi pullu” (ayırt edici özellikler) olarak çözümlenebilir. Kavramın kaplamının bu şekilde verilmesi yanlış bir tercih olmamakla birlikte benzer örnekler göz önünde bulundurulduğunda sözlüğün analitik tanımlar için izlediği yöntem bakımından tutarsızdır. Diğer taraftan ayırt edici özelliklerin seçimi de tanımlanan türü ait olduğu sınıfın diğer üyelerinden ayırt edecek niteliğe sahip değildir. “Eti beyaz, tadı güzel, gövdesi pullu” biçiminde seçilen özellikler lüfer dışında diğer balık türlerine de ait olabilecek niteliktedir. Üstelik ayırt edici özellikler arasında verilen “tadı güzel” ifadesi öznel bir değerlendirmedir ve tanımda yer almaması gerekir.

Sonuç

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi, doğal tür sözcükleri, göndergesel anlamları yani nesnel/olgular dünyasındaki işlevleri bakımından tanımlanana göre bir nesne tanımıdır ve bu sebeple içlemsel olarak tanımlanmaktadır. Nesneye bağlı olarak yapılan tanımlamalarda tanımlanan sözcüğün gerçeklikte bir gönderiminin bulunması bilginin denetlenebilir olduğunu gösterir. Mantıksal olarak dil-gerçeklik bağlantısının kurulup kurulamamasından ziyade, sözlükbilim açısından bu bağlantının tanımlama yoluyla ifade edilmesi konusunda birtakım problemler ortaya çıkmaktadır.

Doğal tür sözcükleri modern tanım öğretisinde sözü edilen “sınıflandırıcı kavram” tipine girmektedir, bu sebeple tanımlanmalarında da geleneksel yöntemle, yani cins-tür ilişkisiyle tanımlanmaya uygundur. Ancak burada özellikle tek dilli genel sözlükler için doğal türlere ait sözlükbirimlerin tanımlanmasında bilimsel bilgi ile günlük dilin kaçınılmaz olarak çatıştığı görülmektedir. Bu da sözlükbirimlerin tanımlanmasında en çok dikkat edilmesi gereken konulardan biri haline gelmiştir.

TS'deki analitik tanımlarda özellikle belirli türlere ait sözlükbirimlerin tanımlanmasında üst kavram, yani cins olarak bilimsel sınıflandırmadan yararlanıldığı dikkati çekmektedir. Bu durum, *TS*'de doğal türlerin günlük dildeki kullanımlarıyla değil, bilimsel sınıflandırmaya göre tanımlandığını gösterir. Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi, bu yaklaşımdan kaçınmak, yani günlük dille bilim dilini birbirinden tamamen ayırmak zordur. Hatta bazı durumlarda imkânsızdır. Aynı zamanda terim olarak da kullanılan doğal türlere ait söz varlığında elbette günlük dilin ifadeleriyle bilim dilinin ifadelerinin örtüştüğü noktalar olacaktır. Çünkü burada tanımlı yapılan “şey” nesnel dünyasına aittir, yani dil kullanıcıları için değişebilir değildir. Ancak tamamen ayrı tutulmasa da dilin genel söz varlığını içine

alan tek dilli sözlüklerde doğal türler tanımlanırken bilimsel olan bilgi ayıklanmalı, cins ve ayırt edici özellikler kavramı en iyi şekilde açıklayacak yeterlilikte olmalı ve tanımdan beklenen “anlaşılabilirlik” ilkesiyle çelişmemelidir.

KAYNAKÇA

ADAMSKA-SALACIAK, Arleta (2012). “Dictionary Definitions: Problems and Solutions”. *Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis* 129, 267-283.

ATKINS, Sue B.T. ve M. RUNDELL (2008). *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. New York: Oxford University Press.

BATUHAN, Hüseyin ve Teo GRÜNBERG (1970). *Modern Mantık*. Ankara: ODTÜ Yayınları.

BENSON, M., E. BENSON ve R.F. ILSON (1986). *Lexicographic Description of English*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

GEERAERTS, Dirk (1990). “The Lexicographical Treatment of Prototypical Polysemy”. *Meanings and Prototypes, Studies in Linguistic Categorization*, (Ed. Savas L. Tsohatzidis). London: Routledge, 195-210.

GÖKTER GENÇER, Bilge (2018). “Tek Dilli Genel Sözlüklerde Tanım”. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

İNAN, İlhan (2013). *Dil Felsefesi*, (Ed. Demet Taşdelen), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.

ÖZLEM, Doğan (1996). *Felsefe ve Doğa Bilimleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

ÖZLEM, Doğan (2004). *Mantık*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

PIOTROWSKI, Tadeusz (1988). “Defining Natural-Kind Words”. *ZürichLEX' 86 Proceedings*, (Ed. Snell-Hornby), Tübingen: Francke, 55-62.

PUTNAM, Hilary (1975). “The Meaning of ‘Meaning’”. *Language, mind, and knowledge. Minnesota studies in the philosophy of science*, Vol. 7, 131-193.

SAMİ, Şemsettin (1901). *Kamus-ı Türkî*. İstanbul: İkdâm Matbaası.

WIERZBICKA, Anna (1980). *Lingua Mentalis: The Semantics of Natural Language*. Sydney: Academic Press.

ZGUSTA, Ladislav vd. (1971). *Manual of Lexicography*. Den Haag: Mouton.

Türk Dil Kurumu, *Güncel Türkçe Sözlük*
(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts)

Türk Dil Kurumu, *Biyoloji Terimleri Sözlüğü*

(http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&view=bilimsanat&kategori1=bakdetay&sozid=BIY)